

*Міністерство освіти і науки України
Льотна академія Національного авіаційного університету (м. Кропивницький, Україна)
Національний авіаційний університет (м. Київ, Україна)
Національний університет «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (м. Харків, Україна)
Національний центр «Мала академія наук України» (м. Київ, Україна)
Білоруська державна академія авіації (м. Мінськ, Республіка Білорусь)
Сумський національний аграрний університет (м. Суми, Україна)
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ (м. Дніпро, Україна)
Університет державної фіскальної служби України (м. Ірпінь, Україна)
Академічна школа засобів комунікації та мультимедіа, університет Аріель (м. Аріель, Ізраїль)
Університет Норд (м. Буде, Норвегія)
Компанія «Safeus Drone» (Республіка Корея)
Технічний університет (м. Софія, Болгарія)*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(Кропивницький, 27–28 травня 2020 року)

Київ
Національний центр
«Мала академія наук України»
2020

■ МІСЦЕ ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІ

Михайлов Олександр Васильович,
професор кафедри права та правового
регулювання авіаційної діяльності
Льотної академії
Національного авіаційного університету,
кандидат педагогічних наук, доцент

Байрактар Аліна Леонідівна,
студентка 4-го курсу
ВНЗ «Кіровоградський кооперативний коледж
економіки і права ім. М. П. Сая»
koopkepsay@gmail.com

Як відомо, атрибутом демократичної держави є поділ влади на три гілки: законодавчу, виконавчу і судову. Своєю чергою реалізація принципу правової держави багато в чому залежить від належним чином сформованої судової гілки влади. Авторитет суду і його рішень здебільшого пов'язують із авторитетом судді, оцінкою його поведінки як у сфері судочинства, так і за межами службової діяльності. Саме поведінка судді поза межами службової діяльності і формує морально-етичний образ судді.

Етичні вимоги, що висуваються до поведінки судді, являють собою сукупність моральних правил, за допомогою яких можна оцінити його дії з погляду таких цінностей, як справедливість, сумлінність, гідність, людяність тощо. Під суддівською етикою треба розуміти певну систему базових принципів регламентації поведінки суддів у судовому засіданні, в суді, позасудовій поведінці, що побудовані з урахуванням особливостей професійної діяльності судді і створені для підтримки суддівських стандартів, діють об'єктивно і незалежно з метою збільшення значущості наявних правових норм та правил поведінки для суддів [2, с. 57].

На сьогодні у діяльності судів прослідковується дефіцит моральності (як у поведінці суддів, так і сторін). В умовах сучасної української дійсності, коли надбанням спільноти стають факти корупції серед представників різних гілок влади, у т. ч. суддів,

коли у громадян виникають серйозні сумніви щодо об'єктивності й безсторонності суддів, необхідно використовувати усі можливі заходи для посилення авторитету судової влади. Отже, особливого значення можуть набути норми, спрямовані на запобігання корупції серед суддівського співтовариства й усунення сумнівів в об'єктивності і безсторонності правосуддя.

Етика судді виступає як система етичних принципів і правил професійної діяльності, а також позаслужбової поведінки судді. Саме у діяльності судді реалізується значна кількість спеціальних якостей і навичок, які, зведені у систему, органічно входять у структуру особистості судді і визначають його творчий потенціал та індивідуальний стиль поведінки. Очевидно, що від етики судді багато в чому залежить рівень судової етики, дотримання етичних стандартів у судовому процесі. Водночас суддівська етика може і повинна містити визначені правила і настанови позаслужбової поведінки суддів, однак ці правила здатні лише доповнювати й підсилювати загальнозстановлені моральні принципи і підходи суспільства, членом якого є суддя [3, с. 104]. Міжнародна спільнота єдина в тому, що постійна увага з боку суспільства покладає на суддю обов'язок прийняти на себе низку обмежень, і суддя, незважаючи на те, що пересічному громадянину ці обов'язки могли б здатися обтяжливими, приймає їх добровільно і охоче.

Поведінка судді має відповідати високому статусу його посади. Етичні вимоги до професійної діяльності і позаслужбової поведінки судді становлять зміст міжнародних стандартів суддівської професії. Ці стандарти містяться у міжнародно-правових актах різної юридичної сили, які ухвалені уповноваженими органами чи інституціями міжнародних універсальних, регіональних, а також міжнародними професійними асоціаціями суддів [4, с. 274].

Останніми роками найбільша увага суспільства прикута саме до позасудової поведінки судді, його дозвілля, майнового стану. Непоодинокі випадки порушення окремими суддями морально-етичних принципів позасудової поведінки привертають увагу громадськості, постійно висвітлюються і обговорюються в засобах масової інформації.

Окрім цього, поведінка працівників суду має бути професійною й етичною. З метою встановлення стандартів моральної цілісності і відповідної поведінки працівників суду, які ґрунтуються на дотриманні особистої, професійної та організаційної етики, задля

підтримання авторитету, незалежності й ефективності судової влади, підвищення довіри громадськості до суду Рада суддів України розробила Правила поведінки працівників суду [5, с. 72]. Ці правила визначають загальні вимоги до поведінки працівників суду, якими вони мають керуватись під час та поза виконання своїх службових обов'язків.

Суспільна довіра і повага до судової влади є гарантіями ефективності системи правосуддя. Чинна Конституція України від 28 червня 1996 р. пішла шляхом максимального розширення функцій суду, визнаючи судову систему самостійною гілкою державної влади (ст. 6) і поширюючи її юрисдикцію на всі правовідносини, що виникають у державі (ст. 124). Суспільну значущість функціонування судів підсилює положення ст. 55 Основного Закону України, яке передбачає право людини звернутися до суду за захистом своїх прав. Право на справедливий судовий розгляд гарантується також статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), яка вказує, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного терміну незалежним і безстороннім судом. Усе це є свідченням того, що суд — це основна, найбільш авторитетна і дієва інстанція, куди особа може звернутися за захистом своїх життєво важливих інтересів, і саме суд повною мірою може надати їй такий захист [1].

Очевидно, що від етики судді багато в чому залежить рівень судової етики, дотримання етичних стандартів у судовому процесі. Водночас суддівська етика може і повинна містити визначені правила й настанови позаслужбової поведінки суддів, однак ці правила здатні лише доповнювати і підсилювати загальнозастосовані моральні принципи і підходи суспільства, членом якого є суддя. Поведінка судді має відповідати високому статусу його посади. Етичні вимоги до професійної діяльності і позаслужбової поведінки судді становлять зміст міжнародних стандартів суддівської професії, які стали предметом окремої уваги пострадянської науки та юридичної практики [8, с. 31].

Отже, особливості нормативного регулювання етики суддів передусім полягають у тому, що відповідні принципи і правила закладаються на конституційному рівні, обов'язок їх дотримання закріплюється у спеціальних законах про статус суддів, а конкретизація здійснюється у кодексах суддівської етики, які схвалюються суддівською спільнотою, а отже, за своєю природою

є професійними (корпоративними) стандартами. Це свідчить про підвищену суспільну значущість стандартів суддівської етики, про необхідність забезпечення їх офіційного характеру, адже їх дотримання є передумовою підвищення довіри громадськості до суддів і судової влади. З формально-юридичної точки зору законодавчі норми, які вказують на обов'язковість етичних стандартів, можна вважати бланкетними, оскільки їх зміст, тобто коло передбачених ними правил і обов'язків, конкретизуються в окремих нормативних актах — кодексах етичної поведінки.

Це дає підстави для висновку про доцільність виокремлення у системі соціального регулювання окремого різновиду етико-правових норм, які містять етичні принципи і правила, дотримання яких є професійним обов'язком представників певних професій, гарантованим державою. Така наукова гіпотеза потребує належного теоретико-правового обґрунтування у межах самостійного наукового дослідження.

Отже, вищевикладене засвідчує, що, обравши професію судді, слід усвідомлювати не лише професійну відповідальність за правильне застосування норм матеріального й процесуального права, а й відповідальність за свій щоденний особистісний вибір, за стійкість своїх етичних переконань, від яких прямо залежить довіра до судової системи, а отже, до верховенства права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України (чинна з 1996 р. зі змінами). *Офіційний портал Верховної Ради України*. 1996.
2. Аболіна Т. І. Моральні якості судді. Вісник нац. ун-ту «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2015. № 3 (21). С. 56–59.
3. Подкопаєв С. Етика суддів : міжнародний досвід та проблеми регулювання в Україні. *Сучасна Україна*. 2015. № 6. С.103–106.
4. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства : зб. міжнар. докум. / упоряд. Ю. Землицької. Київ : ЮМА. 2015. 708 с.
5. Науково-практичний коментар до законодавства про судоустрій і статус суддів. / упоряд. Теліпко В. Е. Київ : Київський центр науково-технічної та економічної інформації. 2016. 78 с.